

**Kornai János:**

## **Surányi György, az MNB elnöke – egy egykori jegybanktanács-tag szemével**

Nem sokkal azután, hogy Surányi György másodszor lett a Magyar Nemzeti Bank elnöke, javaslatára 1995-ben kineveztek a Jegybanktanács tagjává, hároméves időszakra.<sup>31</sup> Megbízatásomat 1998-ban újabb három évre hosszabbították meg. Surányi elnöki munkássága 2001-ben ért véget. Én még néhány hónapig folytattam a jegybanki tevékenységemet, majd a megbízatásom lejárta előtt lemondtam erről a tisztségről.

Surányi Györggyel volt kapcsolatom 1995 előtt is és 2001 után is. Ebben az írásban azonban kizárólag az 1995 és 2001 közötti időszakra pillantok vissza, tehát arra a hat évre, amikor szoros munkakapcsolat volt közöttünk.

Az írásra készülve újra elolvastam Lengyel László és Surányi György *Beszélgetőkönyvének* ide vágó részeit.<sup>32</sup> Elővettem saját archívumomból a jegybanktanács-i tevékenységemmel kapcsolatos irataimat. Nem kevesebb, mint 60 dosszié tárolja ezt az anyagot. Persze, nem olvastam végig valamennyi iratot. Újra átnéztem a sokoldalas gépelt beadványokat, amelyekben állást foglaltam aktuális ügyekben. Számos alkalommal beszélgettem Surányival; rendszerint módomból volt előzetesen felkészülni egy-egy ilyen beszélgetésre. Most elővettem a beszélgetés előtti kézírásos jegyzeteimet, továbbá azokat a diskurzus közben készített papírokat is, amelyekre a beszélgetés egyik-másik mozzanatát feljegyeztem. Néhány kérdéssel kapcsolatban a korabeli sajtóban megjelent újságcikkek is előkerültek a dossziékból. A sokféle írásbeli anyag elősegítette, hogy ne kelljen kizárólag a saját memóriámra hagyatkoznom a korszak elemzése során.

---

<sup>31</sup> A Jegybanktanács a mai Monetáris tanács elődje. Szerepköre formálisan hasonló, bár a gyakorlatban sok lényes eltérés van a korábbi és a későbbi intézmény kinevezési processzusa és működési módja között.

<sup>32</sup> Lengyel László – Surányi György: *Határátkelés. Beszélgetőkönyv*. 2013, Kalligram: Pozsony.

Több mint 12 év telt el a közös munka befejezése óta. A távolság lehetővé teszi, hogy ne pillanatnyi hangulatok vezessék a tollamat. Az idő szűri az emlékezést, és segít abban, hogy elválasszuk az akkor fontosnak tűnő, valójában jelentéktelen történéseket az időtálló következtetésektől.

Nem időrendi sorrendben tárgyalom a történetet, hanem néhány fő téma köré csoportosítom mondanivalómat. Valamennyi témát háromféle szempontból vizsgálom:

Milyenek ismertem meg Surányi Györgyöt?

Mit jelentett nekem a vele való együttműködés?

Adódik-e az akkori tapasztalatból ma is érvényes közérdekű tanulság?

### **Tudás, tényismeret és intuíció**

Miután kineveztek a Jegybanktanács tagjává, újra kézbevettem a makro-közgazdaságtan és pénzügytan korszerű tankönyveit. Hiába szerzi meg az ember az ilyesféle ismeretanyagot olyan időszakban, amikor csak a tudás kedvéért tanul – mégis csak más az igény, ha az elméletet *alkalmazni* kell. Kivételesen kedvező körülmények adódtak számomra a szakmai ismeretek gyarapításához. Olyan emberek ültek a szomszéd szobákban, a Harvard *Economics Department* irodáiban, és egy utcahossznyi távolságra tőlünk, az MIT épületeiben, akiknek a nevét áhítattal mondja ki a *macroeconomics* minden szorgalmas tanulója: Stanley Fischer, Olivier Blanchard, Rudolf Dornbusch, Lawrence Summers, Martin Feldstein – sorolhatnám tovább a neveket. Ha valamit nem érttem, ha egy nehéz problémával kapcsolatban tanácsra volt szükségem, a kollégák készségesen feleltek. Van egy amerikai kifejezés: „picking the brain” – kicsippenteni más agyából az érdekes gondolatot. Ezek a nagy koponyák nagyvonalúan hagyták, hogy csipegessem az agyukat.

Ám bármilyen inspiráló volt is az intellektuális környezet Cambridge, Massachusetts-ben – ez egymagában kevés egy-egy napi gyakorlati döntés előkészítéséhez. Nagy szerencsém volt, hogy Budapesten olyan szakember

mellett dolgozhattam, mint Surányi György. Ő is megtanulta a könyvekből azt, amit azokból be kellett fogadni, de ehhez többféle plusz képesség adódott hozzá.

Surányinak fantasztikus a memóriája tények, adatok, összefüggések rögzítésére. Naprakészen ismeri a magyar gazdaságot, töviről-hegyire, minden lényeges részletben. Megvallom, nem egyszer az irigység fog el, e memóriát érzékelve. Már iskolás koromban sem tudtam megjegyezni évszámokat, számadatokat – és ez a képességem azóta csak romlott. Tátott szájjal szoktam figyelni, amikor Surányi szájából ömlenek az adatok.

Surányi kiválóan képes arra, hogy egy-egy gazdasági tényt szélesebb kontextusba helyezzen. Gyorsan meglátja, hogyan függ össze egy monetáris jelenség a gazdaság más szféráival, a fiskális politikával, a külkereskedelemmel, a világgazdaságban lezajló folyamatokkal. Visszaemlékezem pl. arra, ahogyan 1998 előtt szembeszállt a sokfelől jelentkező nyomással, amely több támogatást, több hitelt követelt az Oroszország felé irányuló export számára, mert tudta és *érezte*: baj lesz az orosz fizetőképességgel. A sokak számára váratlan orosz válság igazolta balsejtelmeit.

Az előző sorokban kiemeltem az „érezte” szót. Surányinak bámulatos intuíciója van. Az intuíció rejtélyes képesség. Gyakorlatias „üzleti” döntésekben engem újra és újra cserbenhagy – annál inkább értékelem, amikor másnál megmutatkozik. Volt egy izgalmas epizód 1998-ban, amikor élesen vetődött fel a kérdés: hogyan haladjunk tovább az árfolyam csúszó kiigazítással. A reflexszerű válasz a leértékelés gyorsítása lett volna. De Surányi másképpen akart reagálni. Átgondolta logikailag, hogy a pillanat körülményei éppen ellentétes műveletet igényelnek. Logikailag átgondolta, de – azt hiszem – az átgondolás megindításához arra volt szükség, hogy *saját intuíciója* képes legyen kontra-intuitív módon működésbe lépni. És amikor ő már átlátta az összefüggéseket, türelmesen meggyőzte a döntéshozatal többi résztvevőjét is.

Ez az epizód, de más események kapcsán is (pl. 1997-ben, a Postabankot megrohamozó betétesek rohamának forró óráiban) még egy fontos vonást érezhettem: Surányi nyugalmát. Nem kapkodott, nem esett pánikba; nyugodtan tette a dolgát, tárgyalt és egyeztetett, határozottan intézkedett.

Senkit sem tölt el örömmel, ha bírálják. Nyilván Surányi sem élvezte, de nyitva állt előtte. Jegyzeteimből is rekonstruáltam: nem egyszer erőteljesen kritizáltam az előterjesztett jelentést vagy javaslatot; az ülés előtt, négy-szemközt, vagy a hivatalos, jegyzőkönyvben rögzített összejövetelen. Bírálatom hol meghallgatásra talált, hol nem; ám ez nem változtatott viszonyunkon, nem váltott ki sértődést, nem riasztott el a további kritikus hozzáállástól. Surányi tisztában volt azzal, hogy minél magasabb posztot tölt be valaki, annál fontosabb az, hogy ne hízelgő „igen, főnök!” szajkók vegyék körül, hanem kritikusan gondolkodó emberek ellenőrizzék a munkáját.

### **„Unortodoxia”, innovatív gondolkodás**

Volt idő, mondjuk 1970-ben, az *Anti-Equilibrium* c. könyvem megjelenésekor, amikor szívesen neveztem magam az ortodox közgazdaságtantól eltérő gondolkodónak. Ma már úgy lejáratták az „unortodox” szót, annyira diszkreditálták félművelt ismeretekre hivatkozó, rögtönzésekből összetákolt gazdaságpolitikai lépések megjelölésére, hogy semmiképpen sem aggatnám magamra és senkit sem sértenék meg ezzel a jelzővel. Ezért más, eddig még be nem piszkított szót keresek. Az írásomban tárgyalt időszakban meggyőződhattünk arról, hogy Surányi György *innovatív* makro-közgazdász és gazdaságpolitikus.

Kétféle értelemben használom az „innovatív” jelzőt: a szóban forgó közgazdasági gondolat vagy cselekmény lényeges ponton eltér attól, amit a kérdés *elméleti* irodalma általánosan elfogadott és kodifikált vagy a központi bankok világszerte rutinszerűen alkalmaznak a *gyakorlatukban*. Főként Schumpeter elméletének hatására meg szokták különböztetni az *inventort* és az *innovátort*. Az előbbi fejében születik meg a gondolat, az utóbbi az, aki a találmányt, a felfedezést átülteti a gyakorlatba. Néha a két funkciót ugyanaz a személy látja el, de rendszerint szétválik a kétféle tevékenység. Nem jártam utána annak, hogy a sokféle újdonság, amely az 1995-2001-es időszakban a magyar monetáris politikában megjelent, hol, kinek a tanulmányában, vagy melyik központi bank tevékenységében tűnt fel először. Annyi azonban bizonyosnak látszik, hogy a magyarországi gyakorlati megvalósítás Surányi György nevéhez köthető; ő az, akit, a szó schumpeteri értelmezésében, a hazai innovátornak tekinthetünk.

Példaként az árfolyam szabályozásának a vizsgált időszakban alkalmazott módszerét, az ún. *csúszó leértékelés* rezsimjét említenem.<sup>33</sup> A kézikönyvekből is ismeretes a dilemma: rögzített legyen-e vagy szabadon lebegjen az árfolyam? Surányi volt az első számú magyarországi bevezetője egy szofisztikált árfolyam-szabályozási rezsimnek: az árfolyam egy szűk sávon belül lebeghet, a sáv középtékét (előre bejelentve) fokozatosan csökkentjük; a csökkentés üteme csökken. A központi bank kétféle módon nyúl bele a folyamatokba. Egyrészt (a mindenkori kormánnyal egyeztetve, azzal közös határozatot hozva) dönt a sáv leértékelésének üteméről. Másrészt közvetlen piaci beavatkozást végez, ha a piaci árfolyam nekiütközik a felső vagy alsó sávhatárnak. Nem végeztem kutatást annak tisztázására, hogy a magyarországi eljárásnak voltak-e előfutárai az irodalomban, illetve más központi bankok gyakorlatában. Az „innovátor” szerepkör schumpeteri felfogása szerint Surányi a „csúszó leértékelés” magyar modelljének innovátora.

Az inflációs ráta az írásom időkeretétől szolgáló 6 éves időszakban imponálón csökkent, az 1995. évi 28 százalékról a 2001. évi 9 százalékra, azaz 19 százalékponttal. És ez olyan nemzetközi környezetben ment végbe, amelyben számos létfontosságú energiahordozó és nyersanyag ára növekvő irányzatot mutatott. (Nem úgy, mint napjainkban, amikor ezek a trend-előjelek ellenkezőjükre fordultak; a világpiac szinte „aládolgozik” a magyar infláció csökkenésének. Az akkori Magyarországon nálunk is, külföldön is az infláció felgyorsulásától féltek. Napjainkban sok országban komolyan kell venni a defláció veszélyét. Kevésbé kellene hencegni a jelenlegi magyar inflációs adatokkal.)

Az innovatív gondolkodás együtt jár azzal, hogy a központi bank egyszerűen, indokolt esetekben, váratlan lépést tesz. Ám általános szabályként érvényesülnie kell a *kiszámíthatóság* követelményének. A központi bank politikája – mind szavakban, mind tettekben – legyen *hiteles*. Ez jellemezte az 1995-2001-es időszakot.

---

<sup>33</sup> Az 1995 elején bevezetett stabilizációs csomagot Bokros Lajos és Surányi György vezetésével dolgozták ki. A politikai köznyelv "Bokros-csomagnak" nevezte, akkor is, amikor sokan szidták, de később is, amikor mind többen belátták, hogy milyen sokat segített a magyar makro-gazdasági folyamatok stabilizálásában. A csomag bejelentését megelőző viták és a munka közben készült dokumentumok tanulmányozása, valamint a közreműködőkkel folytatott interjúk tisztázhatnák, kinek mi volt a hozzájárulása a csomag kialakításához. A "csúszó kiigazítás" bevezetése ennek a csomagnak a része volt. A megvalósítás a Surányi-vezette MNB-re hárult.

Az MNB és annak vezetője, Surányi György tekintélyt szerzett, nem csak az országon belül, hanem külföldön is. Többféle nemzetközi elismerésben részesült. Nem különcködéssel, nem fenegyerekeskedéssel, nem rátartisággal, hanem szerény megnyilatkozásokkal, szakértelemmel, kézzelfogható makroökonómiai teljesítményekkel szerezte meg a tekintélyt.

### **Függetlenség, autonómia**

Surányi György azért vállalta el a Magyar Nemzeti Bank elnöki tisztét, mert biztosítva érezte a függetlenségét.

Amikor engem felkért, hogy vállalkozzam a Jegybanktanács tagságára, biztosított: teljesen független maradok; sem ő, sem az MNB más vezetői, sem a kormány, sem a politikai pártok nem gyakorolhatnak nyomást rám. Ez majdnem hat éven át így is volt. Amikor pedig az első Orbán-kormány előterjesztésére olyan új jegybanktvényt hoztak, amely megítélésem szerint sértette a teljes függetlenség elvét, lemondtam. Olyan munkafeltételeket írt elő, amelyek lehetetlenné tették, hogy az a tag, aki akadémiai-egyetemi munkakörben dolgozik, összeegyeztethesse a központi bank számára végzett és az egyetem vagy kutatóintézet számára végzett munkáját. Ez elfogadhatatlan volt a számomra. Lemondó leveletem nyilvánosságra hoztam; leszögeztem, hogy *ezért* mondom le. Nem Surányi utódjának monetáris politikája ellen tiltakoztam, (bár lehet, hogy e politika későbbi fordulatai elegendő okot adtak volna erre a lépésre.) A lemondás nem „szolidaritási gesztus” volt Surányi távozása után – bár megértem és tiszteltem, ha közéleti szereplők egyes lépéseit a szolidaritás kifejezésének szándéka motiválja. Az új törvény betűje az MNB fizetett munkatársává tette a tanácstagot; bizonyos értelemben felettesévé rendelte a mindenkori elnököt. Olyan munkafeltételeket írt elő, amelyek lehetetlenné tették, hogy az a tag, aki akadémiai-egyetemi munkakörben dolgozik, összeegyeztethesse a központi bank számára és az egyetem vagy kutatóintézet számára végzett munkáját. Ez elfogadhatatlan volt a számomra.

A törvény *betűjéről* beszéltem. Igen, ez fontos. De az azóta eltelt évek tapasztalata alapján ma hozzáteszem: csak másodlagosan fontos. Ami igazából elsődleges jelentőségű, az a mindenkori hatalmi központ és a

központi bank vezetése közötti *valóságos* viszony. A bankelnök lehet szolgál, aki lesi a vezér szavát, sőt a gondolatait igyekszik előre kitalálni – miközben papírforma szerint „független”. És létezik a fordított eset is: a jog papirosai szerint a bankelnök a kormánynak van alárendelve – és mégis független, autonóm személyiség.

Végeredményben az számít, hogy milyen e relációban lévő két ember személyisége és magatartása és milyen a politikai környezet, a politikai kultúra és tradíció, amelybe ez a kapcsolat beleágyazódik. Az USA-ban a liberális Clinton elnök azt az Alan Greenspant jelölte újra a FED elnökének, akit korábban Reagan jelölt, és akiről köztudomású volt, hogy politikai felfogása konzervatív. Ben Bernanket először a republikánus W. Bush, utána a demokrata Obama jelölte ismét a Fed elnökének. A rendszerváltás utáni magyar politikai életben az éppen kormányon lévő vezetők közül szinte minden esetben hiányzott ez a párthatárokon túl néző nagyvonalúság, a szakértelemnek ez a fajta tisztelete.

Persze legalább ugyanilyen mértékben számít az is, hogy ki áll a reláció másik oldalán. Surányi György *autonóm személyiségnek* bizonyult, már az első elnöki időszak alatt is, holott az akkor érvényes, az állampénzügyekről szóló törvény értelmében az MNB nem volt független szerv. Autonóm maradt a második, 1995-2001 időszakban is, igaz, akkor már nem sokkal a hivatalba lépés után törvénybe foglalták az MNB függetlenségét. A Horn kormány nevezte ki, de a kinevezés időtartama átnyúlt a következő parlamenti ciklusra, az első Orbán kormány időszakára. Surányi legjobb tudása és lelkiismerete alapján cselekedett; hol a kormánnyal egyetértésben, hol a kormánnyal vitatkozva vagy viaskodva, mégpedig mind a Horn Gyula, mind az Orbán Viktor vezette kormány idején. Csak egy példát említek. Érzékelhető nyomás nehezedett rá a kormány részéről 2001-ben, sürgetve a csúszó leértékelés gyorsítását. Surányi azonban nem engedett, és ebben maga mögött érezhette a Jegybanktanács támogatását. Joggal féltette azt, aminek különleges fontosságot tulajdonított: a jegybank hitelességét.

Sajnos, sokan nem értik a központi bank függetlenségével kapcsolatos igazi problémákat. Alapvetően *jogi* kérdésnek tekintik; elfogadhatatlan, ha a törvény betűje nem garantálja a függetlenséget. Ez volt a helyzet, amikor

az Európai Unió és az Európai Központi Bank tiltakozott az új magyar alaptörvény idevágó rendelkezései ellen. Különböző eljárások fenyegetésére végül is engedményt tett a magyar politikai vezetés. Odáig mentek az engedményben, hogy még az alaptörvényt is módosították. Ezt látványos sikernek könyvelték el Brüsszelben és Frankfurtban.

Valójában nem sokat értek el az aggodalmaskodók. Az új MNB-elnök kilépett a József nádor téri épület kapuján, ahol még mint a kormánytól függő, a miniszterelnöknek jogilag is alárendelt pénzügyminiszter szolgált, és átsétált a közeli Szabadság téri épületbe, hogy attól kezdve ott tevékenykedjék, mint független bankelnök. Ott már várta a Monetáris Tanács, az egyeduralkodó központi politikai hatalom által gondosan összeválogatott független szakértők együttese.

Nem is csak a központi bankról van itt szó. Ez csak egyik részproblémája egy jóval szélesebb problémának, az úgynevezett „független” vagy „semleges” intézményekkel kapcsolatos gondoknak.<sup>34</sup> Ilyesféle intézménynek tekinthető többek között az alkotmánybíróság, a költségvetési tanács, a számvevőszék, a médiahatóság, az ombudsman és a választási iroda.<sup>35</sup> Valamennyi felsorolt intézménnyel kapcsolatban felvethető a kérdés: az érvényes alkotmány és más jogszabályok szerint független-e. Ám mindegyiknél az az igazi kérdés: független-e a *valóságban*? Ez pedig az intézmény vezetőjének (és testületek esetében a testületi tagok) személyiségétől és magatartásától függ. Nem dichotóm változóról van szó: vagy független, vagy függő. Az autonóm magatartásnak fokozatai vannak. A szervilizmusnak fokozatai vannak.

Az írásomban tárgyalt időszakban Magyarországon demokrácia volt. Ennek a politikai formációnak a játékszabályai előírják, hogy a mindenkori politikai vezetés elviselje a független intézmények autonómiáját. Surányi

---

<sup>34</sup> Gazdag irodalom foglalkozik a kérdéssel, amely élénken foglalkoztat számos jogtudóst és a politika-tudomány sok kutatóját. Jó áttekintést ad a témáról Sajó András tanulmánya: "Semleges intézmények és a kormányzati bizalommal kapcsolatos tapasztalatok Kelet-Európában", in Komai János és Susan Rose-Ackerman (szerk.): Tisztesség és bizalom a postszocialista átmenet fényében – A bizalmat érdemlő állam építése a postszocialista átmenet időszakában. 2005, Nemzeti Tankönyvkiadó: Budapest.

<sup>35</sup> A magyar elnevezéseket használom. Más országokban is működnek intézmények, amelyek többé-kevésbé hasonló funkciót látnak el, miközben elnevezésük esetleg eltér a magyarországitól.



György és a vele együttműködő jegybanktanács élt ezzel a lehetőséggel. Többek között e független szervek élénk működése képezte a központi hatalom egyik fundamentális jelentőségű ellensúlyát, ezzel is bizonyítva, hogy akkor még igazi demokrácia volt Magyarország. A „független” intézmények *valóságos* függetlenségének szétporladása jelzi, hogy a mai magyar politikai struktúra immár nem minősíthető demokráciának.

### **Tárgyilagosság, intellektuális igényesség**

A Jegybanktanácsban végzett munka során mindvégig éreztem, milyen erősen törekszik Surányi György a helyzet tárgyilagos megítélésére. Ha pedig előrejelzést kell adni, az is legyen mentes a részrehajlástól, ne kívánságainkat fejezze ki, hanem – legjobb tudásunk szerint – fogalmazza meg azt, ami várhatóan bekövetkezik, függetlenül attól, hogy örülnek-e ennek a kormányon vagy az ellenzékben lévő erők, vagy bosszantja-e őket.

A tárgyilagosság, pártatlanság szelleme uralta a Jegybanktanács üléseit. Számomra nagy élményt jelentettek a megbeszélések, Surányi György, Erdős Tibor, Száz János, Kádár Béla, Riecke Werner, Kovács Álmos és mások felszólalásai, a tanulságos érvelések, a szakmailag alaposan kidolgozott elemzések, és a csípős megjegyzések, ha valamelyik felszólalás az illető felkészületlenségéről árulkodott.

Surányi elnöksége idején vált az MNB az ország egyik legerősebb közgazdasági szellemi műhelyévé. Jó érzékkel választotta ki Neményi Juditot a feladatra, hogy e műhely élére álljon. Bármi volt is a hivatalos beosztása, gyakorlatilag azt a szerepkört töltötte be, amit számos központi bankban és nemzetközi pénzügyi szervezetben a *chief economist* (a vezető közgazdász) lát el. Egymás után hívtak meg a gyakorlott, rutinos elemzők mellé tehetséges, kiválóan képzett fiatal kutatókat. Simon András, Hamecz István, Székely P. István, Darvas Zsolt, Benczúr Péter, hogy csak néhány nevet említsek a különböző nemzedékekből, akikkel személyesen beszélgettem, vagy akiket írásaikból ismertem meg, de folytathatnám a névsort. Különböző közgazdasági iskolák és tudományos filozófiák hívei, eltérő módszertanok alkalmazói dolgoztak itt egymás mellett, egymással vitatkozva, mégis harmonikus munkaközösségben.

Surányi rendelkezett azzal az erénnyel, amit különösen fontosnak tart a vezetéstudomány: csapatot tudott építeni. A team ötletekkel állt elő; nehéz helyzetekben sokan törték a fejüket a problémák megoldásán, javaslatokat dolgoztak ki. Surányi komolyan odafigyelt arra, amit a munkatársai mondtak, nyitva állt az újszerű gondolatok előtt.

A Surányi korszak végeztével jöttek és mentek elnökök, jöttek és mentek monetáris politikák, ám, ha megfogyatkozva is, még hosszú időn át talpon maradt és tovább dolgozott ez a csoport. Fájdalmas érzés látni, hogyan verik most szét ezt az értékes, termelékeny műhelyt.

### **Politikán kívül, politika felett**

Surányi György azért vállalta az elnöki tiszteletet, mert meg volt győződve arról, hogy felülemelkedhet a politikai villongásokon és szakértőként – *kizárólag* szakértőként – szolgálhatja az országot.

Hasonlóan képzeltem el én is a jegybanktanácsi munkámat. Engem is Horn Gyula jelölt az első hároméves ciklusomra. Amikor az lejárt, Orbán Viktor újra jelölt. Függetlenségem biztosítékát láttam abban, hogy országgyűlési meghallgatásom után valamennyi párt támogatta a jelölésemet, kivéve Csurka István pártját, amelynek képviselői tartózkodtak a szavazástól. Akkor még olyan idők jártak, amikor még feltételezték egy tudományos kutatóról: képes pártpolitikai elfogultságok nélkül gondolkodni, szakmai és állampolgári lelkiismeretére hallgatni. Milyen messzire eltávolodott a mai közélet ettől a régműlttől, amikor még létezett a pártokon felülemelkedő közös gondolkodás!

Sokat töprengek azóta is ezen a kérdésen, hiszen sokszor kerültem, akarva vagy akaratlanul a politika és a tudomány határmezsgyéjébe. Tulajdonképpen hol húzódnak a „szakember, nem politikus” szerepkör határai? Még ha valaki nem is csatlakozik egyetlen párthoz sem, lehet-e kívül maradni azon, amit a köznyelv politikának nevez?

Ha ilyen élesen fogalmazzuk meg a kérdést, akkor – attól tartok – a válasz nem lehet egyszerű „igen”.

Igen, lehet „tisztán szakmai” leírást adni egy adott helyzetről. Igen, lehet „tisztán szakmai” előrejelzéseket, pontosabban fogalmazva, feltételes predikciókat adni. Politikai részrehajlás nélkül tehetők „...ha...akkor.” szerkezetű kijelentések. „Ha a GDP növekedési ütemét akarjuk maximálni, és ha a fiskális politika ilyen, és ha... (és itt sorolni kell a többi feltételt), akkor az infláció várható üteme ...”. Az igenlő válasz csak akkor jogosult, ameddig megmaradunk a *pozitív* elemzés körében. Ha viszont kilépünk ebből a körből és javaslatot teszünk, már átkerültünk a *normatív* elemzés körébe.

Maradjunk olyan témáknál, amelyek a monetáris politikához kapcsolódnak. Milyen legyen az államkötvények hozamgörbéjének alakja? E mögött az intergenerációs választás mély politikai dilemmája rejlik. Kinek akarunk inkább kedvezni, a jelen, a közeli vagy a távoli jövő nemzedékeinek? (És akkor a vérbeli politikus fél szemmel odakacsint arra a szempontra is, hogyan viselkednek a különböző nemzedékek a legközelebbi választás alkalmával.) Az inflációnak disztributív következményei vannak: az infláció magas vagy alacsony rátája különbözőképpen hat az eltérő jövedelemmel és vagyonnal rendelkező rétegek fogyasztására és megtakarítására. Az árfolyam változása befolyást gyakorol a magyar lakosság és a külföld viszonyára; vannak „nemzetpolitikai” implikációi.

„Én szakember vagyok, csak közgazdász és nem politikus” – ez a kijelentés merő illúzió olyan ember szájából, aki magas döntéshozói tisztséget tölt be. Igenis értékválasztás (és emiatt politikai választás) húzódik meg minden nagy horderejű döntés mögött. Az ún. „szakember” megteheti, hogy ezt még önmagának sem vallja meg. Vagy tulajdonképpen tudja, de úgy tesz, mintha nem tudná. A másik eset: a „szakember” tudatában van állásfoglalásainak, döntéseinek politikai természetével, és vállalja őket.

### **A politikai aréna sara**

Amikor Surányi felkért a jegybanktanácsi tagságra és elfogadtam a meghívást, nem voltam naiv. A rendszerváltás utáni évek szennyes ügyeiről azt mondhattam volna magamnak, hogy ezek egy fiatal demokrácia gyermekbetegségei. Csakhogy már láttam egyet és mást a politikai élet piszkos oldalából Amerikában is, ahol pedig mély gyökereket eresztett már a

demokrácia. És mégis, más volt ezt némi távolságból megfigyelni, mint tapintható közelségben megélni.

Emlékezzünk az akkor hírhedtté vált „CW-ügyre”! Az MNB tulajdonában volt egy bécsi bank, amelyben szabálytalanságok történtek, és amely végeredményben súlyos pénzügyi veszteséget okozott az államkincstárnak. Nem érdemes felidézni a hosszú történet részleteit. Amire az írásomban emlékeztetni akarok, az a kérdés 1999. körüli nyilvános tálalása volt. Surányi Györgyöt azzal rágalmazták, hogy maga is belekeveredett a jogtalan tranzakciókba, felelőtlenül bánt a közvagyonnal. Kormányoldalon szinte hadat üzentek neki; a pénzügyminiszter, mint az MNB tulajdonosának, az államnak a képviselője, nyilvánosan megalázta azzal, hogy – mintha csak egy fegyelmezetlen, gondatlan művezető lenne egy obskúrus gyárban – „megvonta a prémiumát”.

A Jegybanktanácsot nem érintette közvetlenül a történet; kizárólag a monetáris politika stratégiai döntéseivel foglalkozott, az MNB kereskedelmi melléktevékenysége nem tartozott a hatáskörébe. Ebben az értelemben semmi közünk nem volt hozzá. Ennek ellenére a tanács négy külső tagja – Erdős Tibor, Kádár Béla, Száz János és jómagam – úgy gondoltuk: nem mehetünk el szó nélkül a Magyar Nemzeti Bank tekintélyét tépázó akciók mellett, mert az súlyosan árt a központi bank hitelességének. Levelet írtunk az országgyűlés akkori elnökének, Áder Jánosnak és azt kértük: állítsák le a hajszát. A központi bank tekintélyének megóvása végett zárt ajtók mögött folytassanak le szakszerű és tárgyilagos vizsgálatot, erre alapozva hozzanak igazságos döntést és ezzel zárják le az ügyet. Levelünket nem hoztuk nyilvánosságra, nem a félrevezethető tömeg ítélezését szorgalmaztuk, hanem a részrehajlás nélküli tisztázást.

Surányi, az ellene folyó hajszája közepette, méltósággal végezte tovább a munkáját. A kinevezés érvényességi idejének utolsó napjáig teljes odaadással ellátta munkakörét. Kitartott és teljes rendben átadta a munkakört utódjának, a korábbi pénzügyminiszternek.

Az ügy végül lezárult, és a Surányi Györgyöt ért valamennyi vádaskodást elutasították. Ez volt az első eset, amikor a szemem láttára folyt a karaktergyilkosság. Sohasem fogom elfelejteni.

Surányi Györgynek felnőtt élete folyamán háromféle hivatása volt. Volt tudományos kutató, egyetemi tanár. Volt a kormányzatban, vagy az állam központi bankjában magas rangú köztisztviselő, országos szinten működő gazdaságpolitikus. És volt az üzleti világ, a kereskedelmi bankszektor magas beosztású menedzsere. Egyes időszakokban csak az egyik, vagy csak a másik hivatást gyakorolta, más időszakokban párhuzamosan látott el két-, sőt háromféle hivatást. Háromféle hivatás, amely háromféle arculatot generál, háromféle viselkedést igényel. Vajon hogyan fértek ezek össze Surányi Györgyben? Vajon mennyit vívódott az ellentmondó szándékok, remények, sikerek és kudarcok közepette? Mindig nyugodtnak, derűsnek, elegánsnak tűnt a szememben. De ki láthat bele abba, ami a másik ember fejében, a gondolkodó agyában és a szívében zajlik le?

Surányi György hatvan éves. Kedves Gyuri, szívből gratulálok!

**Surányi György**  
**hatvanéves**



**2014**